

Critical Ethnography: A Theoretical Assessment

Alireza Zarei-Mahmoudabadi¹, Ali Ruhani^{2*}, Seyed Alireza Afshani³, Seyed Mohsen Mousavi⁴

1. Ph.D. in Sociology, Department of Social Sciences, Yazd University, Yazd, Iran; Zarei.alireza@yahoo.com

2*. Associate Professor, Department of Social Sciences, Yazd University, Yazd, Iran (Corresponding Author); aliruhani@yazd.ac.ir

3. Professor, Department of Social Sciences, Yazd University, Yazd, Iran; afshanalireza@yazd.ac.ir

4. Assistant Professor, Department of Social Sciences, Yazd University, Yazd, Iran; m.mousavi@yazd.ac.ir

Review Article

Abstract

Background and Aim: Research on human behavior and attitudes has always been the subject of debate throughout history. The social sciences undertake the study of the ever-changing nature of human behaviors and actions. Due to the human's creative agency alongside their rationality, attaining a comprehensive understanding in this domain is often met with skepticism. Moreover, the social sciences have inherent limitations and uncertainties, particularly concerning the researcher's role within the research process. Consequently, many scholars have criticized prevailing methodologies, prompting the development of diverse research techniques within the social sciences. Among these, critical ethnography emerges as a particularly potent and innovative method. This article attempts to examine the ontological, epistemological, and methodological foundations of critical ethnography.

Methods and Data: This study employs a documentary research methodology.

Findings: Critical ethnography, with its distinctive technique of participant observation, opens avenues for a broad spectrum of data collection methods, ranging from photography and mixed media to discourse analysis. This flexibility allows researchers to select methods that align with their preferences and project needs, fostering the potential for new and interesting insights.

Conclusion: The application of critical ethnography enables researchers in the social sciences to maneuver among dominant paradigms and leverage their capabilities through pragmatist insights, utilizing ethical emic approaches, thereby enhancing sociological understanding and insight, which, of course, is entirely critical in nature.

Keywords: Critical ethnography, Carspecken's framework, Participant observation, Social sciences research, Methodology.

Key Message: In his critical ethnography framework, Carspecken introduces a new approach characterized by paradigmatic interweaving that is entirely critical. This approach provides an opportunity to utilize a wide range of data collection techniques, from photography and mixed media to various discourse analysis methods.

Received: 04 February 2023

Accepted: 15 November 2023

Citation: Zarei-Mahmoudabadi, A., Ruhani, A., Afshani, S. A., & Mousavi, S. M. (2024). Critical Ethnography: A Theoretical Assessment. *Journal of Social Continuity and Change*, 3(1), 183-202.
<https://doi.org/10.22034/JSCC.2023.19667.1065>

Extended Abstract

Introduction

We have encountered a wide range of research methods in the history of modern social sciences. Most studies have been dominated by quantitative methods; however, in recent decades, there has been an increasing focus on qualitative research. One of these qualitative methods is ethnography. It is a way of collecting information, a research method, and a theory. This method helps the researcher to identify the subject in a very deep and precise manner. Nevertheless, ethnography is divided into various approaches, each articulating different theoretical framework. One of these approaches is critical ethnography. Critical ethnography is considered one of the most effective and contemporary methods available in the social sciences. This paper aims to examine the ontological, epistemological, and methodological foundations of this approach. Furthermore, we intend to show the stages of conducting critical ethnography in the Carspecken approach.

Methods and Data

The method used in this research is of the documentary study type. The documentary research method has been regarded as a comprehensive approach and a technique to enhance other qualitative methods in social science research. In this method, the researcher collects their research data regarding actors, events, and social phenomena from various sources and documents. A significant portion of theoretical research in sociology utilizes the documentary method. The steps to implement the documentary method are as follows: 1. Choose a topic, set objectives, and formulate questions. 2. Conduct exploratory research and review background literature. 3. Select a theoretical approach. 4. Gather resources, sample, and use source examination techniques. 5. Process, write, and report.

Findings

In examining Carspecken's works, several methodological points can be noted: 1) the initial commitment to the dominant critical neo-Marxist discourse and its subsequent depoliticization and abstraction which is attributed to the American intellectual and political context; 2) the essential role of American pragmatism, although Carspecken is reluctant to offer space for expressing or defending a specific pragmatist philosophy; 3) Carspecken's commitment to critical theory and pragmatism alongside a broad theoretical eclecticism, incorporating very particular elements from phenomenology, deconstruction, and Herder's work in expressionism; and 4) Carspecken's unique rules regarding the validity checks for qualitative research based on aspects of Habermas's work. Critical ethnography, especially Carspecken's special method, provides an opportunity to employ various data collection methods such as photography, multimedia, and discourse analysis techniques. This means that not only can the researcher choose their preferred methods, but it also promotes an approach that generates new and interesting insights, which can be applied to various projects.

The critical ethnographic approach of Carspecken consists of five stages. The first stage involves the collection of documents, records, and observational data. In this stage of the research, the researcher assumes the role of an external observer with minimal contact and participation with the subjects being studied. The second stage involves the analysis of the observational data collected in the first stage. This analysis is based on second-hand concepts or data that the researcher has systematically gathered. In this stage, the researcher seeks to identify the meanings embedded within the observational data. The third stage is the phase of generating conversational data. In this stage, the researcher re-enters the field, and this re-entry is conducted with prior notification to the participants. The objective of this stage is to create conditions for dialogue and conversation between the researcher and the participants in the study. The fourth and fifth stages are conducted together, employing a *etic* approach. The objective of the fourth stage is to discover and identify systemic relationships between what has been uncovered in the research context and broader contexts. The aim of the fifth stage is to relate the findings obtained from the previous stages to larger sociological constructs and theories in order to illustrate the processes of social production and reproduction. To achieve this goal, the critical ethnographer must explain and compare the findings in light of both micro and macro theories.

Conclusion and Discussion

Among contemporary scholars, Carspecken has played a significant role in the development of critical ethnography. Carspecken's goal is to establish a scientific foundation for critical ethnography. Creating a scientific basis for critical ethnography can effectively prevent it from being reduced and simplified to merely a form of cultural and social critique. Carspecken views critical ethnography as a type of social activism where the researcher, as a critic, aims to empower individuals and bring about change in political and social realities. In fact, according to Carspecken, critical ethnography strives to change social conditions through the development of liberating experiences and deeper reflections on the habits of both individuals and groups. In examining the special aspects of Carspecken's critical ethnography, the clear step-by-step approach, strong criteria for enhancing the credibility and flexibility of data collection and analysis, etc., are aspects that are very appealing to a researcher. By applying critical ethnographic methods, the social researcher seeks to navigate between dominant paradigms, utilizing their capabilities through pragmatic stitching, employing both *etic* and *emic* practices, ultimately contributing to a sociological understanding and insight that is, of course, entirely critical.

Ethical Considerations

Compliance with Ethical Guidelines

All ethical considerations, including confidentiality, trustworthiness, citation accuracy, respect for contributors, adherence to ethical data collection standards, and participant

privacy have been taken into account by the researchers. All study participants were assured of the confidentiality of the research findings, and their involvement was fully voluntary.

Acknowledgments

This paper is based on the doctoral dissertation of the first author in the field of Sociology at Yazd University. The authors appreciate the constructive comments from the dissertation reviewers and the anonymous reviewers of present paper.

Funding

The authors did not receive support from any organization for this work.

Authors' Contributions

Alireza Zarei-Mahmoudabadi: Writing – review & editing.

Ali Ruhani: Idea, Writing – review & editing.

Seyed Alireza Afshani: Writing – review & editing.

Seyed Mohsen Mousavi: Writing – review & editing.

Conflicts of Interest:

Authors declare no conflict of interest.

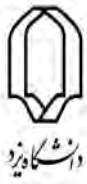
Author's ORCID

Alireza Zarei-MahmoudAbadi: <https://www.orcid.org/0000-0002-1079-1825>

Ali Ruhani: <https://orcid.org/0000-0001-9146-6436>

Seyed Alireza Afshani: <https://orcid.org/0000-0002-2311-3329>

Seyed Mohsen Mousavi: <https://orcid.org/0009-0005-3739-5792>

مردم‌نگاری انتقادی: یک ارزیابی نظری

علیرضا زارعی محمودآبادی^۱، علی روحانی^۲، سیدعلیرضا افشانی^۳، سیدمحسن موسوی^۴

- ۱- دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه یزد، یزد، ایران؛ Zarei.alireza@yahoo.com
۲- دانشیار دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه یزد، یزد، ایران (نویسنده مسئول)؛ aliruhani@yazd.ac.ir
۳- استاد دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه یزد، یزد، ایران؛ afshanalireza@yazd.ac.ir
۴- استادیار دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه یزد، یزد، ایران؛ m.mousavi@yazd.ac.ir

مقاله مروری

چکیده

زمینه و هدف: تحقیق و گفتگو پیرامون انسان همواره در طول تاریخ محل بحث و مناقشه بوده است. علوم اجتماعی در این میان مسئولیت مطالعه و بررسی رفتارها و کنش‌های تغییرپذیر انسانی را عهده‌دار بوده است. به دلیل قابلیت کنشگری خلاقانه انسان در کنار فعالیت‌های عقلانی وی، حصول شناخت کامل در این حوزه بسیار مورد تردید قرار می‌گیرد. از جانب دیگر، علوم اجتماعی نیز به نوبه خود محدودیت‌ها و ارب‌هایی در ذات خود نهفته دارد که مربوط به نقش محقق در تحقیق است. به همین دلیل اندیشمندان زیادی به این روند انتقاد کردند و سعی نمودند انواع متفاوتی از روش‌های تحقیق در علوم اجتماعی را ابداع نمایند. در این مسیر، مردم‌نگاری انتقادی از جمله کارآمدترین و جدیدترین روش‌های موجود در علوم اجتماعی به شمار می‌رود. در این مقاله سعی می‌شود بنیان‌های هستی‌شناختی، معرفت‌شناختی و روش‌شناختی این روش بررسی شود.

روش و داده‌ها: روش مورد استفاده در این پژوهش از نوع مطالعه اسنادی است.

یافته‌ها: مردم‌نگاری انتقادی و به‌خصوص روش ویژه کارسپیکن، فرصتی را برای به‌کارگیری طیف وسیعی از روش‌های جمع‌آوری داده‌ها، از عکاسی و رسانه‌های ترکیبی گرفته تا روش‌های تحلیل گفتمان ارائه می‌دهد. این بدان معناست که نه تنها محقق می‌تواند روش‌هایی را که ترجیح می‌دهد انتخاب کند، بلکه ممکن است رویکردی باشد که به احتمال زیاد بینش‌های جدید و جالبی را ایجاد می‌کند و می‌تواند به‌طور متفاوت برای پروژه‌های مختلف به‌کار گرفته شود.

بحث و نتیجه‌گیری: با کاربرد روش مردم‌نگاری انتقادی، محقق علوم اجتماعی سعی می‌کند بین پارادایم‌های غالب حرکت کند و از توانایی آنها با بندزنی‌های پراگماتیستی، از رویه‌های اتیک و امیک استفاده کند و در نهایت به فهم و بینش جامعه‌شناختی بیفزاید که البته این بینش سراسر انتقادی است.

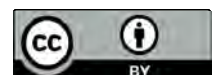
واژگان کلیدی: مردم‌نگاری انتقادی، چارچوب کارسپیکن، مشاهده مشارکتی، پژوهش در علوم اجتماعی، روش‌شناسی.

پیام اصلی: کارسپیکن در روش مردم‌نگاری انتقادی خود با گره‌زنی‌های پارادایمیک، روشی جدید خلق می‌کند که سراسر انتقادی است. این روش فرصتی را برای به‌کارگیری طیف وسیعی از روش‌های جمع‌آوری داده‌ها، از عکاسی و رسانه‌های ترکیبی گرفته تا روش‌های تحلیل گفتمان ارائه می‌دهد.

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۸/۲۴

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۱/۱۵

ارجاع: زارعی محمودآبادی، علیرضا؛ روحانی، علی؛ افشانی، سیدعلیرضا؛ موسوی، سیدمحسن (۱۴۰۳). مردم‌نگاری انتقادی: یک ارزیابی نظری، تداوم و تغییر اجتماعی، ۳(۱)، ۱۸۳-۲۰۲. <https://doi.org/10.22034/JSCC.2023.19667.1065>

مقدمه و بیان مسأله

در تاریخ علوم اجتماعی مدرن با طیف وسیعی از روش‌های تحقیق مواجه بوده‌ایم که اکثر مطالعات تحت سیطره روش‌های کمی بوده است اما در چند دهه اخیر تمرکز بر تحقیقات کیفی افزایش پیدا کرده است. پژوهش کیفی، پژوهشی است که شامل روش‌های چندگانه‌ای است که نسبت به موضوع مورد نظر خود رویکردی تفسیری و طبیعت‌گرایانه دارد. به این معنی که پژوهشگران کیفی پدیده‌ها را در محیط طبیعی آنها مورد مطالعه قرار می‌دهند و می‌خواهند این پدیده‌ها را برحسب معنایی که افراد به آنها می‌دهند، درک یا تفسیر کنند (Denzin & Lincoln, 1994: 2). تحقیقات کیفی دارای روش‌های متعدد و متنوعی هستند که برای نمونه می‌توان به پدیدارشناسی^۱، روایت‌پژوهی^۲، گراندتئوری^۳ و مردم‌نگاری^۴ اشاره کرد.

در این میان، مردم‌نگاری، هم به‌عنوان شیوه جمع‌آوری اطلاعات و هم به‌عنوان یک روش تحقیق و هم به‌عنوان یک نظریه مطرح است. استفاده از این روش به پژوهشگر امکان می‌دهد تا موضوع را بسیار عمیق و دقیق شناسایی کند. در واقع، اصطلاح مردم‌نگاری هم به فرآیند و هم نتیجه اشاره دارد (Agar, 1980: 1) و علی‌رغم این که داده‌های کمی در اغلب تحقیقات، نقش محوری دارند اما روش‌شناسی مردم‌نگاری به‌عنوان یک روش کیفی قلمداد می‌شود.

جدول ۱- ویژگی‌های مردم‌نگاری متعارف و مردم‌نگاری انتقادی (Hairon, 2008: 71)

مردم‌نگاری متعارف	مردم‌نگاری انتقادی
توصیف و تحلیل فرهنگ متعارف، جهت نشان دادن نظام معانی از طریق تفسیر	فرایند بازاندیشانه انتخاب از بین بدیل‌های مفهومی و انجام قضاوت‌های ارزشی درباره معانی و روش به‌منظور نقد و چالش
آنچه را که هست توصیف می‌کند	پرسش درباره آنچه که می‌توانست باشد
توصیف فرهنگ	تغییر فرهنگ از طریق توسعه روابط گفت‌وگویی بین پژوهشگران و مشارکت‌کنندگان
تأیید وضع موجود و معانی که مفروض و مسلم انگاشته شده است	مطالعه گروه‌های اجتماعی حاشیه‌ای و سرکوب‌شده با هدف توانمندسازی آنها و نفی نیروهای سرکوبگر
هرمنوتیکی (تفسیری)	همزمان هرمنوتیکی (تفسیری) و رهایی‌بخش

مردم‌نگاری به روش‌های مختلفی تقسیم می‌شود که هر یک مبانی نظری متفاوتی را بیان می‌کنند. یکی از این روش‌ها، مردم‌نگاری انتقادی^۵ است. این روش، همانند مردم‌نگاری متعارف بر تفسیر کیفی داده‌ها و استفاده از اصول و قواعد روش تحلیل مردم‌نگاری

1. Phenomenology

2. Narrative inquiry

3. Grounded Theory

4. Ethnography

5. Critical Ethnography

متکی است. در حالی که مردم‌نگاری انتقادی روش‌های مردم‌نگاری متعارف را به کار می‌گیرد، اما منطق و هدف سیاسی و ایدئولوژیک متفاوتی را دنبال می‌کند. مردم‌نگاری انتقادی روش‌های مردم‌نگاری متعارف را با معرفت‌شناسی انتقادی ادغام نموده است. بنابراین مردم‌نگاری انتقادی در رابطه با موضوعاتی مانند ارزش‌ها، ایدئولوژی و بازاندیشی بر مفروضات معرفت‌شناختی متفاوتی تأکید می‌کند (Steven, 2010). این مقاله تلاش دارد تا روند توسعه و تکوین رویکرد مردم‌نگاری انتقادی را بر مبنای مطالعات اسنادی مرور و بررسی کند. در این راستا تلاش می‌شود تا بنیان‌های هستی‌شناختی، معرفت‌شناختی و روش‌شناختی این روش مورد بررسی قرار گیرد.

هستی‌شناسی مردم‌نگاری انتقادی

ریشه مردم‌نگاری انتقادی هم در مکتب شیکاگو و نقد اعضای این مکتب از وضعیت افراد و گروه‌های حاشیه‌ای و تحت سلطه و هم در انسان‌شناسی و کارکردگرایی انگلیسی است. این روش در دهه ۱۹۷۰ میلادی با مطالعات پژوهشگران مرکز مطالعات فرهنگی معاصر در دانشگاه بیرمنگام انگلستان توسعه پیدا کرد (Quantz, 1992: 445). اساساً مردم‌نگاری انتقادی در زمینه اهداف خود و نه روش، با مردم‌نگاری سنتی به طور چشم‌گیری متفاوت است. مردم‌نگاران انتقادی صرفاً به توصیف یک فرهنگ بسنده نمی‌کنند؛ آنها قصد دارند آن فرهنگ را دگرگون کنند، قصدی که از تعهد به نظریه اجتماعی انتقادی ناشی می‌شود که معمولاً برگرفته از نظریات یورگن هابرماس^۱ است که مردم‌نگاری انتقادی را در مسیری کاملاً متفاوت قرار می‌دهد. هدف مردم‌نگاری انتقادی تجهیز مشارکت‌کنندگان به آگاهی بیشتر از شیوه‌های ساخت زندگی روزمره، ایجاد حساسیت نسبت به نقشی که تفاوت قدرت در جامعه دارد و همچنین منابع فکری و عملی‌ای که برای تحول فردی و اجتماعی فراهم می‌کند. از این نظر، موضوع مردم‌نگاری انتقادی فراتر از مردم‌نگاری متعارف است و تضاد بالقوه آن با انتظارات سازمانی و نهادی به رسمیت شناخته شده است (Jordans and Yeomans, 1995).

مردم‌نگاری متعارف غالباً از جانب سوژه‌ها و موضوعات مورد مطالعه سخن می‌گویند، در حالی که هدف از مردم‌نگاری انتقادی، توانمندسازی افراد و دادن صدا و اقتدار بیشتر به سوژه‌های مورد مطالعه است. هدف آنان فرا رفتن از ظواهر سطحی واقعیت، به منظور نشان دادن معانی بدیلی است که به واسطه قدرت نمادین، سرکوب شده است؛ بنابراین، مقاومت در برابر قدرت نمادین از طریق برجسته‌نمودن معانی بدیل سرکوب‌شده، یکی از اهداف عمده در مطالعات مردم‌نگاری انتقادی است، امری که مستلزم رد معانی و مفروضات مسلم و تحمیل شده است (Marcus, 1995). در واقع، مردم‌نگاری انتقادی، همان مردم‌نگاری متعارف با اهداف سیاسی است (Thomas, 1993).

مردم‌نگاری انتقادی با این مسئولیت اخلاقی شروع می‌شود که به فرآیندهای بی‌عدالتی در محدوده خاص زندگی افراد می‌پردازد. منظور از این مسئولیت اخلاقی، حس وظیفه و تعهد به احساس آزادی و مسئولیت در برابر رنج انسان است. زمانی که شرایط زندگی در یک بافت خاص برای سوژه‌ها، آن گونه که باید باشد نیست؛ پژوهشگر تلاش می‌کند تا شرایط را برای آزادی و برابری بیشتر فراهم کند. مردم‌نگاری انتقادی به پشت ظواهر می‌رود، وضعیت موجود را مختل می‌کند و مفروضات بی‌طرف و مسلم انگاشته‌شده را با روشن کردن

¹. Jürgen Habermas

عملکردهای اساسی و مبهم قدرت و سلطه برهم می‌زند و تلاش می‌کند تا آنچه هست را به آنچه می‌تواند باشد، تبدیل کند (Denzin, 2001).

مردم‌نگاری انتقادی، بر کلیت تجربه انسانی و رابطه آن با قدرت و حقیقت تأکید می‌کند. به اعتقاد مردم‌نگاران انتقادی، قدرت به تجربیات و روابط روزمره شکل می‌دهد. به این دلیل که معنا در درون کنش تکوین می‌یابد و کنش نیز به‌نوبه خود متأثر از منابع و شرایط اقتصادی، سیاسی و فرهنگی است. لذا مردم‌نگاری انتقادی علاوه بر توصیف، به‌دنبال نقد و تغییر اجتماعی وضع موجود نیز می‌باشد. از این منظر، مردم‌نگاری انتقادی ریشه در علائق عملی دارد (Harrowing et al., 2010). اگرچه مردم‌نگار انتقادی، همانند دیگر پژوهشگران کیفی، مجموعه گوناگونی از موضوعات را جهت تحقیق و پژوهش انتخاب می‌کند، اما موضوع مورد مطالعه در این نوع از پژوهش، همواره با مسئله قدرت مرتبط است. مردم‌نگاری انتقادی روش مناسبی برای مطالعه پویایی‌های قدرت و روابط قدرت در فرهنگ افراد مورد مطالعه است. اهمیت مطالعه روابط قدرت و پویایی‌های آن به این دلیل است که حیات اجتماعی انسان‌ها در متن روابط قدرت ساخت می‌یابد (Noblit and Murillo, 2004).

روش مردم‌نگاری انتقادی، با آن که اشتراکات زیادی با مردم‌نگاری‌های متعارف در پارادایم برساخت‌گرایی تفسیری دارد اما ماهیتاً انتقادی و در واقع شاخه‌ای از روش‌های کیفی انتقادی محسوب می‌شود. رویکرد انتقادی ضمن حفظ بنیان‌های اصیل تفسیری-برساختی و تأویلی مردم‌نگاری، توجه خود را به مطالعه عناصر قدرت، سلطه و نابرابری در فرآیند زندگی اجتماعی معطوف می‌کند (Schmidt, 2008). در واقع می‌توان این‌گونه بیان کرد که مردم‌نگاری انتقادی، دارای معرفتی پراگماتیستی است و حرکتی بین پارادایمی دارد به‌گونه‌ای که از پارادایم‌های انتقادی، تفسیری و حتی اثباتی نیز بهره می‌برد.

معرفت‌شناسی مردم‌نگاری انتقادی

در بین صاحب‌نظران معاصر، کارسپیکن^۱ سهم بسزایی در توسعه مردم‌نگاری انتقادی داشته است. هدف کارسپیکن ایجاد شالوده و مبنایی علمی برای مردم‌نگاری انتقادی است. ایجاد شالوده علمی برای مردم‌نگاری انتقادی در عمل می‌تواند مانع از تقلیل و ساده‌سازی مردم‌نگاری انتقادی به نوعی انتقاد فرهنگی و اجتماعی شود. در این پژوهش به دنبال بررسی زمینه‌های نظری مردم‌نگاری انتقادی کارسپیکن هستیم. کارسپیکن مردم‌نگاری انتقادی را گونه‌ای از فعال‌گرایی اجتماعی^۲ می‌داند که در آن هدف محقق به‌عنوان یک منتقد، توانمندسازی افراد و تغییر و تحول در واقعیت‌های سیاسی و اجتماعی است. در واقع به عقیده کارسپیکن، مردم‌نگاری انتقادی در تلاش برای تغییر در شرایط اجتماعی از طریق توسعه تجارب رهایی‌بخش و بازاندیشی بیشتر عاملان فردی و جمعی وعادت‌واره‌های آنان است (Carspecken, 1996).

1. Carspecken

2. Social Activism

(۱) ریشه‌های نئومارکسیستی

برای بیان بنیان معرفت‌شناسی انتقادی کارسپیکن، دو دیدگاه با یکدیگر در رقابت هستند. نظریه اجتماعی انتقادی مارکسیستی^۱ و فلسفه پراگماتیک^۲ که شاید مورد اول توسط کارسپیکن به‌عنوان یکی از انواع دومی در نظر گرفته شده است (Carspecken, 2001: 9). ریشه‌های مارکسیستی رویکرد کارسپیکن در تحقیقات آموزشی و گزارش‌های اولیه او که به شدت از کارهای نئومارکسیست‌های دهه ۱۹۷۰ میلادی متأثر بود، آشکار است. تحقیقات اولیه او که در سال ۱۹۹۱ منتشر شد حاوی گزارش‌هایی از وقایع اوایل و اواسط دهه ۱۹۸۰ میلادی بود؛ از جمله بررسی اشغال و تعطیلی مدرسه کروکتس^۳ در انگلستان و ایجاد یک مدرسه جایگزین که توسط کمیته اقدام اجتماعی^۴ اداره می‌شد. در این پروژه ادغام کارهای پل ویلیس^۵، آنتونی گیدنز^۶ و یورگن هابرماس با یکدیگر کاملاً مشهود بود.

کارسپیکن ابتدا کار ویلیس (۱۹۷۷) و مرکز مطالعات فرهنگی معاصر در بیرمنگام^۷، به ویژه در مورد شرایط کنش را گردهم آورد. سپس از تفسیر گیدنز (۱۹۷۹) در مورد تمایز بین سیستم اجتماعی و ساختار اجتماعی و استدلال‌های او را مورد استفاده قرار داد. استدلال‌هایی مانند: (۱) در همه کنش‌ها، اعمال قدرت وجود دارد (Carspecken, 1996: 128) زیرا همه کنش‌ها پتانسیل ایجاد تفاوت را دارند؛ (۲) عامل در اعمال خود آزاد است اما تابع محدودیت‌ها و تأثیرات فرهنگی و مادی است؛ و (۳) اعمال آنها به‌طور کلی قابل پیش‌بینی است. و در نهایت، کارسپیکن، از آثار هابرماس عمدتاً از برداشت‌های او از عقلانیت و کنش ارتباطی بهره برد. او همچنین همراه با سایر اندیشمندان مارکسیست علاقه‌مند به جنبش‌های اجتماعی مانند مانوئل کاستلز^۸، پتر ساندرز^۹، آلبرتو ملوچی^{۱۰}، کوهن^{۱۱} و کلاوس اوفه^{۱۲}؛ از تأثیرات جنبش‌های اجتماعی بر نهادهای اجتماعی نیز استفاده کرد (Carspecken, 1991: 200). نظریه کنش ارتباطی هابرماس در مرکز کار کارسپیکن قرار دارد.

(۲) چرخش پراگماتیک

کارسپیکن (۱۹۹۶) در ابتدای نگارش مبحث روش‌شناختی خود، اشاره می‌کند که رویکرد او بر اساس سنت فیلسوفان پراگماتیک آمریکایی استوار است. اگرچه او تنها به صورت گذرا به نویسندگان پراگماتیست کلاسیک اشاره می‌کند اما شواهدی از تأثیر عمده آنها در آثارش وجود دارد؛ به‌گونه‌ای که آثار بعدی او نیز شامل مباحث گسترده‌ای از کارهای مید^{۱۳} و جان دیویی^{۱۴} است (Carspecken,).

1. Marxist critical social theory

2. Pragmatic Philosophy

3. Croxteth

4. Community Action Committee

5. Paul Willis

6. Anthony Giddens

7. Birmingham

8. Manuel Castells

9. Peter Saunders

10. Alberto Melucci

11. Cohen

12. Claus Offe

13. Mead

14. John Dewey

1999). او به‌جای استفاده از معرفت‌شناسی مبتنی بر نظریه بازنمودی^۱ یا متافیزیکی حقیقت، مستقیماً از تقریرهای پراگماتیستی از معنا که در کنش شکل می‌گیرند، استفاده می‌کند. کارسپیکن درحالی‌که معرفت‌شناسی متعارف فیلسوفان تجربه‌گرای انگلیسی قرن هیجدهم را رد می‌کند اما رویکردی به‌شدت تجربه‌گرایانه مبتنی بر کنش‌ها و ادراک روزانه را در کارهایش حفظ می‌کند. او مکرراً استدلال می‌کند که تجربه مبتنی بر کنش، سنگ محک معنا و دانش است (Carspecken, 1996: 103). تقریرهای کارسپیکن از پراکسیس (Carspecken, 1996: 122-124)، بیشتر مدیون ویلیام جیمز است تا مارکسیست‌های دیگری مانند لنین^۲، مائو^۳ یا فریره^۴.

کارسپیکن دانش، مفاهیم، باورها و واژه‌ها را به‌جای انتزاعات باطنی یا متافیزیکی، به‌عنوان ابزاری برای جنبه‌های عملی زندگی در نظر گرفته‌است؛ و در حالی که او بر ساخت‌گرایی^۵ را رد می‌کند، آنها را به‌عنوان ابزار ساخته‌شده اجتماعی می‌داند، به این معنا که به‌طور هدفمند برای برآوردن نیازهای روزمره اجتماعی توسعه یافته‌اند. این توسعه هدفمند شامل استفاده مشارکتی از نمادهاست که مستقیماً رویکرد او را با رویکرد مید و مکتب شیکاگو و تأکید آنها بر تعریف مشارکتی و ساخت مشترک معانی پیوند می‌دهد. علاوه بر این، به‌جای پذیرش تصویر متافیزیکی سنتی معانی که به‌صورت ایستا و در انتظار کشف بود، آنها را به‌طور پیوسته در پاسخ به شرایط متغیر، آزمایش و بازآفرینی می‌کند. شاید واضح‌ترین چیزی که فلسفه پراگماتیستی روش‌شناسی کارسپیکن را منعکس می‌کند، تأکید آن بر مشاهده به‌عنوان مبنایی برای توسعه درک معنا باشد (Carspecken, 1996: 11).

بنیانگذاران پراگماتیسم هریک به شیوه خود، آن را به‌عنوان یک روش و نه مجموعه‌ای از آموزه‌ها توصیف کردند. مثلاً برای پیرس^۶، پراگماتیسم یک روش علمی برای برطرف کردن شک و تعیین معنا بود که می‌توان آن را برحسب کنش‌هایی که باورها را در یک فرد ایجاد می‌کنند، درک کرد (Alston, 1956) و یا برای جیمز و دیویی، پراگماتیسم روشی برای خلق حقایق مفید بود؛ به‌ویژه حقایقی براساس تجربه و مشاهده و با محتوای تفکر انتقادی (Dewey, 1929: 317-354). دیویی به‌عنوان یک فیلسوف معتقد به ارزش‌های برابری شناخته می‌شود و به دلیل دفاع سازش‌ناپذیر و مادام‌العمرش از آرمان‌های دموکراتیک آمریکایی، آزادی شخصی و برابری اجتماعی به‌طور گسترده‌ای شناخته شده و مورد احترام بود. ویژگی‌های معرفت‌شناسی انتقادی که کارسپیکن از کینچلو^۷ و مک‌لارن^۸ (۱۹۹۴) با اشاره به ارزش‌ها و نمادها بیان می‌کند، می‌تواند نقل‌قول هر کدام از فیلسوفان پراگماتیک کلاسیک باشد. اما تأکید کارسپیکن بر روابط قدرت، این باور را فراتر می‌برد و آن را مستقیماً به نظریه اجتماعی انتقادی^۹ مرتبط می‌سازد. او قدرت را دغدغه اصلی محققان انتقادی اعلام می‌کند و روش‌هایی را ارائه می‌دهد که محققان را قادر می‌سازد تا انحرافات از قدرت را کاهش دهند؛ چراکه ممکن است در ابتدا بر ادعاهای عینی و سپس بر ادعاهای ذهنی و هنجاری-ارزشی تأثیر بگذارند (Carspecken, 1996: 90).

1. Representational

2. Lenin

3. Mao

4. Freire

5. Constructivism

6. Peirce

7. Kincheloe

8. McLaren

9. Critical Social Theory

۳) ریشه‌های پدیدارشناختی

در میان پدیدارشناسان، نشانه‌های محکمی از وجود اندیشه هوسرل^۱ و مرلوپوتی^۲ در آثار کارسپیکن یافت می‌شود. مهم‌ترین تأثیر بر کارسپیکن، مفهوم افق^۳ هوسرل است که کارسپیکن در مقاله‌ای در سال ۱۹۹۳ آن را به مفهوم افق پراگماتیک^۴ تبدیل و معرفی کرد. اگرچه این مفهوم با مفهوم گادامر^۵ از افق شباهت‌هایی دارد اما او از مفهوم گادامر استفاده نکرد. مفهوم کارسپیکن به‌طور قابل توجهی گسترده‌تر است و لایه‌های زمینه‌ای مختلفی مانند تنظیم زیرساخت‌ها، نقش‌ها و ویژگی‌های فرازبانی را نیز در بر می‌گیرد. با این حال، توسعه و گسترش مفهوم جدید او با وارد کردن شرایط اعتبار هابرماس همراه است که شکل افق اعتبار را به خود می‌گیرند و دربرگیرنده ادعاهای هویت‌وجودی و ساختارهایی که توسط آنها فعال می‌شود، است. همچنین به ملاحظات نیروی غیرکلامی و وضعیت ایده‌آل گفتار که در اعمال معنی‌دار دخیل است نیز بسط می‌یابد. در این رابطه، مفهوم کارسپیکن معیاری حیاتی برای درک و ارزیابی ادعاهای اعتبار و معنا ارائه می‌کند.

ارجاعات کارسپیکن به پدیدارشناسی معمولاً با استناد به دریدا^۶ قابل بررسی است. زیرا هم پدیدارشناسی و هم دریدا نقدهایی از ادراک حسی سنتی را به‌عنوان مبنایی برای ادعاهایی درباره واقعیت ارائه می‌کنند. او به دیدگاه ساختارشکنانه دریدا درباره ماهیت پویای واقعیت اشاره می‌کند، که بر اساس آن ادراکات ما دائماً در حال تغییر هستند؛ و بنابراین دیدگاه ما نسبت به واقعیت در نوسانی دائمی است و به همین ترتیب «واقعیت» خود به مفهومی منسوخ تبدیل می‌شود (Carspecken, 1996: 14). با این حال، کارسپیکن در آثار بعدی خود، موضع مطمئن‌تری را که کمتر به هوسرل وابسته است و بیشتر یک فلسفه پراگماتیک و اکسپرسیویست است را اتخاذ می‌کند؛ در نتیجه از هرج‌ومرج بالقوه‌ای که او در ساختارشکنی دریدا می‌بیند، اجتناب می‌کند (Carspecken, 2004).

۴) ریشه‌های اکسپرسیویستی

اکسپرسیویسم^۷ کارسپیکن، که ادعاهای حقیقت را مبتنی بر کنش‌ها می‌داند - یعنی در تجربیات معنادار، نه در ادراک واقعیت مادی - بر سنت برخاسته از فلسفه یونان، که توسط ایده‌آلیست آلمانی قرن هجدهم، یوهان گاتفرید فون هردر^۸، احیا شد، تکیه می‌کند که توسط تیلور^۹ (۱۹۷۹) دوباره بیان شد.

ایده اصلی اکسپرسیویسم هردر، این است که زبان مانند هنر، رسانه‌ای خنثی برای نمایش جهان نیست، بلکه به ساخت معنا کمک می‌کند. ما جهان را از طریق مشارکت بازنمایشانه با آن، که از طریق کنش بیانی انجام می‌شود، می‌شناسیم. در چارچوب فلسفه پراگماتیک دیویی، این به اکسپریمنتالیسم^{۱۰} (تجربه‌گرایی) تبدیل می‌شود، این دیدگاه که دانش جهان از عمل به آن، یعنی از تجربه پدید

1. Husserl

2. Merleau-Ponty

3. Horizon

4. Pragmatic Horizon

5. Gadamer

6. Derrida

7. Expressivism

8. Johann Gottfried von Herder

9. Taylor

10. Experimentalism

می‌آید: کنش و درک در یک رابطه بازاندیشانه هستند که شامل عناصر عینی و ذهنی است (Waks, 1998). افراد معمولی با عمل کردن بر اساس آن، دنیای خود را معنا می‌کنند، و بنابراین مانند یک محقق به صورت غیرمستقیم با انجام دادن، یاد می‌گیرند و دنیای خود را در این فرآیند متحول می‌سازند. علاوه بر این، در فلسفه پراگماتیک دیویی، کسب دانش از جهان با دستیابی به تسلط بر آن برابر است. اگر در پایان یک روز کاری، یک سری از کنش‌ها منجر به هدایت شخص به خانه شود، در واقع مشکل چگونگی رسیدن به خانه را حل کرده و دیگر شخص بر آن جنبه از جهان تسلط دارد.

تفکر کارسپیکن نیز متأثر از سه ایده دیگر است که در آثار هردر به چشم می‌خورد: الف) مفهومی کل‌نگر از شخص که توسط هردر به‌عنوان واکنشی به دوگانگی حاکم ایجاد شد؛ ب) یک رابطه نزدیک بین اندیشه و زبان، که در آن معانی از نحوه استفاده از کلمات مشتق می‌شوند و تا حدی از نظر فرهنگی ساخته می‌شوند؛ و ج) اعتقاد به این که انسان، بخشی از طبیعت است و بایستی دوباره با آن ارتباط برقرار کند؛ دیدگاهی که در تضاد با تصویر روشنگری از انسان به‌عنوان عنصری جدا از طبیعت و برتر از آن است.

علی‌رغم این طیف وسیعی از تأثیرات مارکسیسم، پراگماتیسم، پدیدارشناسی و اکسپرسیویسم - التقاط‌گرایی کارسپیکن بسیار گزینشی است و او فقط آن دسته از ایده‌هایی را ترسیم می‌کند که با هدفش مطابقت دارند. برای مثال او تنها، نقش محدودی را به بینش‌های ساخت‌گرایی اجتماعی و پست‌مدرنیسم اختصاص می‌دهد و تعهد نظریه انتقادی سنتی به هستی‌شناسی واقع‌گرا، معرفت‌شناسی غیرنسبی‌گرا و ارزش‌های روشنگری را مجدداً تأیید می‌کند (Carspecken, 1999).

روش‌شناسی کارسپیکن نیز مانند هر نظریه التقاطی دیگر دارای نقاط ضعف و قوت است. ممکن است حتی برخی مسائل اصطلاحی را نیز در خود داشته باشد. اگرچه مردم‌نگاری انتقادی در عنوان تأثیرگذارترین کتاب او آمده است، و روش‌های او مشابه روش‌های مردم‌نگاری متعارف است اما علی‌رغم ارائه نمونه‌هایی از چگونگی انجام مردم‌نگاری‌ها، رویکرد کارسپیکن نه در درون سنت مردم‌نگاری قرار می‌گیرد و نه با آن پیوندی داده شده است. هیچ ارجاعی به منابع کلیدی مردم‌نگاری مدرن وجود ندارد و در واقع، در همه‌جا (Carspecken, 1999)، کارسپیکن به صراحت نیاز به یک مردم‌نگاری انتقادی متمایز را به چالش می‌کشد. این استفاده خاص و نسبتاً گیج‌کننده از اصطلاحات گاه به توصیف مفاهیم نظری او نیز کشیده می‌شود. برای مثال، انتخاب عبارت افق پراگماتیک برای اشاره به ترکیب تعدادی از مفاهیم پیچیده برگرفته از آثار هوسرل، هابرماس و دیگران، برای خوانندگان گیج‌کننده است، زیرا این اصطلاحات در دیگر گفتمان‌های فلسفی تثبیت شده، معانی خاصی دارند و کارسپیکن هیچ تلاشی برای متمایز ساختن آن از مفهوم مشابه گادامر، انجام نمی‌دهد. کارسپیکن از ما می‌خواهد که باورهای موجود خود را در مورد این مفاهیم و سایر مفاهیم و موضوعاتی که توصیف می‌کند، کنار بگذاریم، تا بتوانیم گفتمان جدیدی را بپذیریم و توسعه دهیم. البته ممکن است خواننده اعتراض کند که گفتمان‌های جدید از انقلاب کوهنی ناشی می‌شوند که شامل تغییر پارادایم است و نه از ترکیب عناصر برگرفته از طیف وسیعی از نظریه‌های موجود.

همچنین عناصر نظری که کارسپیکن استفاده می‌کند، خود از نظریه‌های منسجم و یکپارچه دیگری گرفته شده‌اند، و محقق باید در نظر بگیرد که آیا قطعه‌قطعه کردن و به هم چسباندن آنها به این روش قابل قبول است یا خیر. در اینجا حداقل دو مشکل کلیدی وجود دارد، در مورد عناصری که او استفاده می‌کند و همچنین مواردی که او نادیده می‌گیرد؛ اولاً، این عناصر در چارچوب نظریه‌های پیچیده‌ای که از آن سرچشمه می‌گیرند، تثبیت و بیان شده‌اند و اگر آن زمینه نظری نادیده گرفته شود، تنها می‌توان به درک سطحی از آن دست یافت. ثانیاً، مشکل مربوط به دلایلی است که براساس آن بقیه نظریه نادیده گرفته می‌شود. التقاط کارسپیکن نه بر اساس رد

مستدل و نه حتی مسأله‌سازبودن آن دسته از کارها، بلکه کاملاً در راستای دست‌یابی به هدفش بوده است، راهبردی که ریشه در پراگماتیسم عمیق فلسفی او دارد. اگرچه کارسپیکن فرض می‌کند که منطق و توجیه التقاط‌گرایی خود را ارائه می‌کند اما او از بنیاد فلسفی پراگماتیستی کارش هیچ بحثی به میان نمی‌آورد که این دقیقاً در تضاد با توضیح دقیق و علمی او از مفاهیم هابرماسی است که او هوشمندانه از آن برای پایه‌گذاری سیستم بررسی اعتبار خود استفاده می‌کند.

تعهد کارسپیکن به نظریه انتقادی در هنگام پرداختن به مسائل مربوط به اعتبار، معرفت‌شناسی و جهت‌گیری ارزشی در طول تبیین روش‌شناسی بسیار زیاد است اما این تعهد زمانی که به تفسیر یافته‌های تحقیق می‌رسد، کاهش می‌یابد. بنابراین، اگرچه کارسپیکن در بخش پایانی کار خود از نظریه‌های کلان اجتماعی استفاده می‌کند و مراحل چهارم و پنجم خود را به‌عنوان تحقیق کیفی انتقادی به‌ویژه نقطه‌نظر خاص انتقادی‌بودن آن می‌داند، اما در این مراحل تنها ارجاعات گذرا به محققان انتقادی وجود دارد و او هیچ نمونه صریحی از تفسیرهای مبتنی بر نظریه انتقادی ارائه نمی‌کند. علاوه بر این، گاهی در نکات کلیدی گزارش‌های او، مفروضات پوزیتیویستی ناسازگار با نظریه انتقادی ظاهر می‌شوند، مانند نیاز به حداقل کردن سوگیری مرتبط با دیدگاه شخصی محقق.

در واقع، به‌طور کلی‌تر، ترکیب نظریه‌هایی که کارسپیکن از آن‌ها استفاده می‌کند، باید فوراً این سؤال را در ذهن محقق ایجاد کند که آیا ترکیب آنها باعث انسجام بیشتری می‌شود و نتیجه تحقیق را تقویت می‌کنند و یا این که دیدگاه‌های متناقضی را ارائه می‌دهند که باعث از بین رفتن یکپارچگی علمی آن می‌شود. او نیازی به تطبیق صریح این نظریه‌ها و حتی عناصری از آنها با یکدیگر یا با نظریه اجتماعی انتقادی که جهان‌بینی فراگیر کار او را تشکیل می‌دهد، نمی‌بیند. در عوض، او آنها را به این دلیل کنار می‌گذارد که نگرش پراگماتیستی دارد و بر اساس آن، چنین ظرافت‌های نظری اهمیتی ندارد. با این کار، او به‌طور پنهانی وظیفه توجیه فلسفه پراگماتیک را به عهده می‌گیرد، تا حدی که با بیان آن در کار او تناسب ندارد و مستلزم کاوش نظری قابل توجهی توسط محقق است. اگرچه التقاط او ناگزیر از گفتمان‌های متفاوت و گاهی نامتناسب استفاده می‌کند و پیچیدگی و مبهم‌بودن گزارش‌هایش را افزایش می‌دهد و تا حدی انسجام آن‌ها را تضعیف می‌کند، اما برتری آن در اعطای مجوز به محقق برای به‌کارگیری روش‌ها و فرآیندهای متنوع و طیف وسیعی از روش‌هاست. در رابطه با نقش نظریه اجتماعی انتقادی در فرآیند تحقیق، موضع‌گیری اولیه محقق به تأمل در ارزش‌های شخصی و شناسایی سوگیری‌ها محدود می‌شود و بی‌طرفی محقق، مفهومی است که با پذیرش محقق انتقادی از سوگیری به‌عنوان یک جنبه اجتناب‌ناپذیر و بالقوه مثبت فرآیند تحقیق در تضاد است.

با استفاده از سنخ‌شناسی مایکن فاین^۱ (۱۹۹۴) در ارتباط با مواضع پژوهشگران کیفی، می‌توان انواع موضع مردم‌نگار را دسته‌بندی کرد. به اعتقاد فاین پژوهشگران کیفی سه موضع را در جهت بازنمایی و ارائه داده‌ها و افراد مورد مطالعه اتخاذ می‌کنند.

(۱) موضع نهفته^۲: در این موضع اطلاعات صرفاً بی‌طرفانه و بدون داشتن موضع سیاسی و روشن منتقل می‌شود. مردم‌نگار می‌خواهد موضعی پنهان و نامرئی داشته باشد. در این موضع یافته‌های پژوهش غالباً ایستا و فاقد ارتباط با زمینه‌های کلان‌تر هستند؛

1. Fine

2. Ventriloquist

۲) موضع صداها^۱: در این موضع سوژه‌های مطالعه در مرکز توجه هستند و صدای ایشان معانی و تجارب بومی‌شان را منتقل می‌کند. در اینجا مردم‌نگار در میدان حضور دارد اگرچه موقعیت و موضع‌گیری او روشن و صریح نیست، اما نظرات و تجارب افراد مورد مطالعه را بصورت نقل قول‌های ویرایش نشده و لفظ به لفظ در گزارش خود ارائه می‌دهد؛

۳) موضع فعال^۲: مردم‌نگار موضع روشن و صریحی دارد و در فعالیت‌های نیروهای مسلط و غالب مداخله می‌کند و تأثیرات مادی محل‌های به حاشیه‌رانده‌شده را در معرض دید عموم قرار می‌دهد و برای آنها بدیل‌هایی پیشنهاد می‌کند. مردم‌نگار در اینجا در موضع فعال‌تری قرار دارد و پیوسته در برابر بی‌عدالتی‌ها موضع می‌گیرد و پیوسته نقش، موضع و تأثیر خود را بر فرآیند پژوهش مورد بازاندیشی و تأمل انتقادی قرار می‌دهد. از نظر فاین، این موضع انطباق بیشتری با مردم‌نگاری انتقادی دارد (Fine, 1994: 17-24).

روش‌شناسی مردم‌نگاری انتقادی

کارسیپکن، پنج مرحله را جهت انجام مردم‌نگاری انتقادی مطرح می‌کند. اگرچه، این مراحل به ترتیب و متعاقب یکدیگر آمده‌اند؛ اما آنها را نباید فرایندی خطی دانست (Smyth and Holmes, 2005). قبل از ورود به میدان و انجام مراحل پنج‌گانه تحقیق، محقق بایستی گام‌های مقدماتی را برای توسعه یک برنامه پژوهشی بردارد. بدین‌منظور کارسیپکن به محققان توصیه می‌کند تا فهرستی از پرسش‌ها و مضامین خاص را برای مطالعه تهیه کنند. از این‌رو، محقق قبل از ورود به میدان پژوهش بایستی دو فهرست تهیه نماید. در فهرست نخست، عناوین پرسش‌ها و موضوعات قابل تحقیق، مشخص می‌گردد. این فهرست می‌بایست به‌اندازه کافی انعطاف‌پذیر باشد تا بتوان در طول تحقیق برحسب ضرورت پرسش‌های جدیدی را به آن اضافه کرد. به‌اعتقاد کارسیپکن، مردم‌نگاران انتقادی نباید در انجام تحقیق صرفاً بر یک سؤال پژوهش تمرکز نمایند، بلکه آنها باید فهرستی از پرسش‌های منعطف و همه‌جانبه را درباره موضوع مورد مطالعه مطرح کنند، تا از طریق آن عوامل و بسترهای تاریخی اجتماعی و سیاسی مرتبط با روابط قدرت را کشف و شناسایی نمایند. و در فهرست دوم، محقق باید فهرستی از اطلاعات مورد نیاز را که برای پاسخگویی به این پرسش‌ها ضروری‌اند، تعیین نماید (گرگی و گودرزی، ۱۳۹۷).

مرحله اول در مردم‌نگاری انتقادی کارسیپکن، جمع‌آوری اسناد و مدارک و داده‌های مشاهده‌ای است. محقق در این مرحله از پژوهش، در موقعیت مشاهده‌گر و ناظر بیرونی با حداقل سطح تماس و مشارکت با افراد مورد مطالعه قرار دارد. هدف از مشاهده در این مرحله، دستیابی به شناخت کلی و عام از موضوع مورد مطالعه، از طریق مشاهده طبیعی^۳ و یادداشت‌برداری‌های میدانی است. حضور محقق در میدان پژوهش و ثبت و ضبط اطلاعات باید به‌طور غیرملموس انجام گردد. در این مرحله، محقق بایستی به‌عنوان یک مشاهده‌گر بیرونی، داده‌های مشاهده‌ای را از نگاه خود جمع‌آوری نماید. این مرحله، تماماً غیرتزامنی است و در آن تنها صدای پژوهشگر شنیده می‌شود. داده‌های جمع‌آوری شده تک‌گویانه است و محقق از موضع سوم شخص و اتیک به جمع‌آوری داده‌ها می‌پردازد. به‌منظور دستیابی به اطلاعات بیشتر و توصیف عمیق‌تر زمینه مورد مطالعه، محقق باید مشاهدات و توجه خود را از افراد به گروه‌های اجتماعی و سپس به رفتارها معطوف کند. در این مرحله، محقق باید تمام جزئیات میدان مورد مطالعه اعم از ژست‌ها و حالات چهره، وضعیت

1. Voices

2. Activist

3. Naturalistic Observation

بدنی، نحوه نشستن و برخاستن و رویدادهای خاص در زمینه مورد مطالعه را ثبت و یادداشت نماید. علاوه بر یادداشت‌های میدانی محقق می‌تواند از یادداشت‌های شخصی روزانه به عنوان منبع مکملی از داده‌ها استفاده نماید. لذا، داده‌ها در قالب یادداشت‌های میدانی و شخصی جمع‌آوری می‌گردد. انجام مشاهده در این مرحله تا زمانی ادامه می‌یابد که امکان جمع‌آوری اطلاعات جدید در میدان از طریق مشاهده وجود نداشته باشد. از داده‌های مشاهده‌ای جهت ارائه گزارش و توصیف زمینه مورد مطالعه، استفاده می‌شود (Hardcastle et al., 2006).

هدف از مرحله دوم، تحلیل داده‌های مشاهده‌ای جمع‌آوری شده در مرحله نخست می‌باشد. این تحلیل بر مبنای مفاهیم دست‌دوم یا داده‌هایی است که محقق به صورت اتیک جمع‌آوری نموده است. محقق در این مرحله به دنبال شناسایی معانی مندرج در داده‌های مشاهده‌ای است. لذا تحلیل در این مرحله بازساختی است و براساس مفاهیم دست‌دوم انجام می‌گردد. در مجموع، تحلیل در این مرحله ترکیبی از کدگذاری سطح پایین، تحلیل بازساختی اولیه و تحلیل افق کاربردشناختی است. این تحلیل‌ها براساس مضامین فرهنگی و عوامل سیستمی غیرقابل مشاهده‌ای ارائه می‌گردد که توسط کنشگران و مشارکت‌کنندگان در پژوهش مفصل‌بندی نگردیده است (Carspecken, 1996). باین حال، تحلیل‌های انجام شده در این مرحله مقدماتی است؛ زیرا این تحلیل در مراحل بعد، از طریق جمع‌آوری داده‌های مصاحبه‌ای، بسط یا مورد بازبینی قرار می‌گیرد؛ بنابراین درحالی که مرحله اول با قلمرو عینی مرتبط است، پژوهشگر در مرحله دوم به کشف و شناسایی قلمروهای ذهنی و هنجاری می‌پردازد. هدف از این مرحله بازسازی افق پس‌زمینه^۱ یا شالوده ارزش‌ها، باورها و مفروضاتی است که به رفتار مشارکت‌کنندگان شکل می‌دهد. به اعتقاد کارسپیکن، محقق از طریق بازسازی مفصل‌بندی افق پس‌زمینه می‌تواند از زیست‌جهان و فرهنگ کنشگران شناخت کسب نماید (Hardcastle et al., 2006). در این مرحله از نظریه کنش ارتباطی هابرماس، جهت تحلیل داده‌های اولیه و همچنین توصیف باورهای ذهنی و هنجاری که رفتار مشارکت‌کنندگان را هدایت می‌کند، استفاده می‌شود. در این مرحله، در تحلیل داده‌ها به روابط قدرت، نقش‌ها و تعاملات اجتماعی درون میدان توجه می‌شود و محقق در گام نخست با استفاده از کدگذاری سطح پایین، رویدادهای معمول و غیرمعمول را شناسایی و مشخص می‌نماید. کدگذاری در این مرحله، در سطح پایینی از انتزاع قرار دارد. بنابراین، کدگذاری سطح پایین را نمی‌توان فی‌نفسه تحلیل دانست، بلکه نوعی سازماندهی مقدماتی داده‌ها برای تحلیل داده‌ها در مراحل بعدی نظیر بازسازی میدان‌های معنا و بازسازی اعتبار است. محقق پس از کدگذاری سطح پایین به بازسازی میدان‌های معنا می‌پردازد.

بازسازی میدان معنا، یکی از مفاهیم اصلی در این مرحله است که برای انجام مراحل بعدی تحلیل داده‌ها، نظیر بازسازی اعتبار ضروری است. میدان معنا طیفی از معانی ممکن و کلی است که جهت فهم و تفسیر یک کنش یا کنشگران اجتماعی ایجاد می‌شود؛ بنابراین میدان معنا اشاره به طیفی از معانی ممکن دارد که حاصل تبیین‌های بالقوه محقق از شرایط و موقعیت‌های مورد مشاهده است. کارسپیکن این تبیین‌های بالقوه را میدان‌های معنا می‌نامد. از نظر وی، معنا همواره در درون یک میدان به مثابه‌ای امری ممکن تجربه می‌شود. ساخت و صورت‌بندی میدان‌های معنا، فرایندی هرمنوتیکی و بین‌الذهانی است. بدین معنی که محقق می‌بایست خود را در موقعیت همه‌ی کسانی قرار دهد که در یک کنش درگیر می‌باشند. بنابراین بازسازی اولیه معنا، مستلزم فرایندی هرمنوتیکی است که به موجب آن محقق از یک فهم کلی گرایانه و ضمنی به شیوه‌های روشن، توصیفی‌تر و ضخیم‌تر فهم حرکت می‌کند. لذا، بازسازی اولیه معنا مستلزم آن است که محقق میدان‌های معنا را از حالت ضمنی و سربسته به حالت گفتمانی تبدیل

¹. Background Horizon

نماید. به عبارت دیگر، هدف شناخت زیست‌جهانی است که به نحو کل‌گرایانه‌ای سازمان‌یافته است و تنها از طریق استدلال و تأمل می‌توان به شیوه‌ای منظم‌تر و عقلانی‌تر با آن ارتباط برقرار نمود. لذا، هدف محقق از بازسازی میدان‌های معنا، شناخت و مفصل‌بندی معانی اصلی و ممکن‌ی است که افراد به‌طور آشکار یا تلویحی در مصاحبه‌ها و اظهارنظرهای اولیه خود بیان داشته‌اند. هدف آگاهی یافتن از معانی است که به دلایل مختلف نادیده گرفته شده است (Hardcastle et al., 2006).

تحلیل‌های بازساختی اولیه همواره حاوی عنصری تعیین‌نیافته و غیرقطعی است؛ زیرا محقق باید به گمانه‌زنی درباره معانی داده‌های جمع‌آوری شده اولیه بپردازد و معانی ممکن آن را کشف و شناسایی نماید. با این حال، میدان معنایی که توسط محقق بازسازی می‌شود ممکن است کاملاً با معنایی که توسط مشارکت‌کنندگان در تحقیق ساخته می‌شود، همانند نباشد. در نتیجه، معنای تولید شده توسط محقق ممکن است، مورد توافق یا مخالفت مشارکت‌کنندگان در پژوهش قرار گیرد (گرگی و گودرزی، ۱۳۹۷).

مرحله سوم، مرحله ورود به تولید داده‌های گفت‌وگویی است. در این مرحله، محقق مجدد وارد میدان می‌شود و این ورود با اطلاع‌رسانی به مشارکت‌کنندگان انجام می‌شود. در واقع، محقق به سوژه‌های مورد مطالعه خود اطلاع می‌دهد که پژوهشی در این راستا در حال انجام است. هدف از این مرحله ایجاد شرایطی برای گفت‌وگو و دیالوگ بین پژوهشگر و مشارکت‌کنندگان در پژوهش و دادن صدا به آنان می‌باشد. این امر منوط به اتخاذ رویکرد امیک از سوی محقق است. این مرحله به دموکراتیک‌شدن فرایند پژوهش کمک می‌کند. در این مرحله، جمع‌آوری اطلاعات از نقطه نظرات و دیدگاه‌های سوژه‌های مورد مطالعه از طریق مصاحبه و به‌صورت فردی انجام می‌شود. «مصاحبه نقش محوری دارد؛ زیرا مصاحبه به مشارکت‌کنندگان پژوهش این امکان را می‌دهد تا سازه‌های تولیدشده از سوی محقق را مورد چالش قرار دهد» (Carspecken, 1996: 105).

مصاحبه با افراد مورد مطالعه، فرایندی هرمنوتیکی و تفسیری است و آن را نمی‌توان فرایند ساده جمع‌آوری اطلاعات و مستقل از زمینه دانست. از این رو، ایجاد راهنمای مصاحبه برای انجام مصاحبه‌های نیمه‌ساخت‌یافته در این مرحله ضروری است. راهنمای مصاحبه، برپایه داده‌های مشاهده‌ای جمع‌آوری شده از مراحل پیشین تهیه می‌شود. از طریق داده‌های حاصل از مصاحبه در این مرحله، مضامین و داده‌های به‌دست‌آمده از مراحل قبلی روشن و مورد ارزیابی و بازبینی قرار می‌گیرد. اطلاعات به‌دست‌آمده در این مرحله ممکن است، شناختی را که محقق در طی مراحل پیشین به‌دست آورده، حفظ یا مورد تردید قرار دهد. پس از جمع‌آوری داده‌ها، محقق بایستی داده‌های به‌دست‌آمده از مصاحبه را با اطلاعات ثبت و ضبط شده اولیه مقایسه نماید. در این مرحله، داده‌های به‌دست‌آمده از مرحله اول و دوم در پرتو داده‌های گفت‌وگویی ارزیابی و کنترل می‌شوند که این امر به یگانگی و انسجام مطالعه کمک می‌کند (Lee and Usher, 2007).

کدگذاری در این مرحله، در سطح بالاتری از انتزاع ادامه می‌یابد، تا مجموعه‌ای از کدهای ضخیم فراهم گردد. برخلاف کدگذاری سطح پایین مرحله دوم که با هدف توصیف کنش‌ها، رفتارها و رویدادها انجام می‌شود، هدف از کدگذاری سطح بالا در این مرحله، دریافت و استنباط معانی کنش‌ها و رویدادها است. لذا، پس از انجام کدگذاری اولیه، محقق به‌منظور فهم معانی کنش‌ها و رویدادها از کدگذاری سطح بالاتر استفاده می‌کند. در مجموع، از مرحله اول تا سوم داده‌ها جمع‌آوری و کدگذاری می‌شوند. هدف از این مراحل، بازسازی مضامین و ساختارهای فرهنگی از طریق مدل‌های تحلیل انتقادی است. مرحله چهارم و پنجم، حرکت بین رویکردهای امیک و اتیک است. بدین معنی که یافته‌های امیک در مرحله سوم با ادبیات پیشین و نظریه‌های موجود مقایسه می‌گردد. در نهایت،

داده‌های جمع‌آوری شده و تحلیل شده در سه مرحله نخست، در مراحل بعدی با جنبه‌های سیاسی، اجتماعی و فرهنگی مرتبط می‌گردند (Hardcastle et al., 2006).

مرحله چهارم و پنجم، مراحل هستند که باهم انجام می‌شوند و رویکردی که در این دو مرحله بکار گرفته می‌شود، اتیک است. هدف از مرحله چهارم، کشف و شناسایی روابط سیستمی، بین آنچه که در زمینه تحقیق کشف شده با زمینه‌های گسترده‌تر است. از طریق تحلیل سیستم‌ها، محقق می‌تواند ارتباط رویدادها و وقایع روزمره در میدان مورد مطالعه را با دیگر زمینه‌ها و بسترها نشان دهد. این مرحله، با مفهوم بازتولید اجتماعی مرتبط است و نحوه‌ای که سطوح خرد و کلان یکدیگر را بازتولید می‌کنند را نشان می‌دهد (Lee and Usher, 2007). بنابراین، هدف شناسایی روابط و هم‌شکلی‌های فرهنگی بین زمینه مورد مطالعه با قلمروهای پیرامونی و سطوح کلان‌تر واقعیت است. تحلیل سیستم‌ها، سهم قابل‌توجهی در افزایش اعتبار پژوهش دارد. از طریق تحلیل سیستم‌ها، داده‌ها و نتایج به‌دست‌آمده از مراحل قبلی به قدرت و ساختارهای گسترده‌تر واقعیت مرتبط می‌گردند. در این مرحله داده‌های به‌دست‌آمده از مراحل سه‌گانه قبلی با عوامل نهادی، سیاسی، اجتماعی کلان مقایسه می‌گردند. در صورتی که محقق تحلیل سیستمی را انجام ندهد، یافته‌های به‌دست‌آمده از میدان را نمی‌توان با عوامل کلان‌تر در نظام اجتماعی مرتبط نمود.

کارسپیکن، در این مرحله، از نظریه ساختاربندی گیدنز جهت مطالعه رابطه عاملیت و ساختار و مفاهیمی نظیر سلطه، دلالت و مشروعیت برای تحلیل سیستم‌ها استفاده می‌کند. کاربرد نظریه گیدنز جهت تحلیل سیستمی، نسبت به دیگر نظریه‌های اجتماعی مکانیستی همانند ساختارگرایی که جامعه را کلیتی مجزا و منفرد در نظر می‌گیرد و توجه اندکی به عاملیت کنشگران انسانی دارد و همچنین نظریه‌های اراده‌گرایانه کنش که نقش و تأثیر ساختارهای اجتماعی را بر رفتارهای فردی کم اهمیت نشان می‌دهد، مناسب‌تر است. نظریه اجتماعی گیدنز، چارچوب مناسبی جهت فهم شرایط، نتایج و پیامدهای کنش فراهم می‌کند. براساس این نظریه، کنشگران اگرچه از عاملیت و آزادی عمل برخوردارند، اما همه کنش‌ها مشروط به شرایط و موقعیت می‌باشند و در درون شرایط پیچیده‌ای از عوامل تاریخی، سیاسی و اجتماعی که شرایط کنش نامیده می‌شوند، انجام می‌گیرند. کارسپیکن شرایط کنش را به‌عنوان منبع یا مقیدکننده‌های کنش و متعاقباً قدرت را برحسب رابطه‌ای که یک کنشگر با شرایط کنش دارد، تعریف می‌نماید (Carspecken, 2012). هدف از مرحله پنجم، مرتبط‌ساختن یافته‌های به‌دست‌آمده از مراحل پیشین به سازه‌ها و نظریه‌های جامعه‌شناختی کلان‌تر به‌منظور نشان دادن فرایندهای تولید و بازتولید اجتماعی است. به‌منظور این هدف، مردم‌نگاران انتقادی باید یافته‌های به‌دست‌آمده را در پرتو نظریه‌های خرد و کلان تبیین و مورد مقایسه قرار دهد. بدین معنی که یافته‌های به‌دست‌آمده را با نظریه‌های جامعه‌شناختی که به‌طور انتقادی چرخه تولید و بازتولید جامعه را نشان می‌دهند، توضیح دهد (Carspecken, 2006).

نتیجه‌گیری و بحث

مقاله حاضر سعی داشت به بررسی یکی از جدیدترین روش‌شناسی‌ها حاضر در رشته جامعه‌شناسی، مردم‌نگاری انتقادی، بپردازد. پیش از هر چیز هستی‌شناسی این روش را مورد بحث قرار داد؛ سپس ریشه‌های گسترده معرفت‌شناختی آن را معرفی کرد و در نهایت مراحل انجام این روش را در رویکرد کارسپیکنی آن ارائه داد. به‌طور کلی در بررسی کارهای کارسپیکن می‌توان به این نکات روش‌شناختی اشاره نمود: (۱) تعهد اولیه به گفتمان غالب نئومارکسیستی انتقادی، و سیاست‌زدایی و انتزاع بعدی آن که منسوب به زمینه فکری و سیاسی

آمریکایی است؛ ۲) نقش اساسی که فلسفه پراگماتیک آمریکایی ایفا می‌کند، اما عدم تمایل کارسپیکن به اختصاص دادن فضایی به بیان یا دفاع از فلسفه پراگماتیستی خاص خود؛ ۳) تعهد کارسپیکن به نظریه انتقادی و پراگماتیسم در کنار التقاط‌گرایی نظری گسترده قرار دارد و از عناصر بسیار خاصی از پدیدارشناسی، ساختارشکنی و کار هر در در اکسپرسیویسم استفاده می‌کند؛ و ۴) قوانین منحصر به فرد کارسپیکن در مورد بررسی‌های اعتبار برای تحقیقات کیفی بر اساس جنبه‌هایی از کار هابرماس.

بایستی در نظر داشت که هیچ روش تحقیقی به طور مؤثر تمام مناقشات یا معضلات دیرینه‌ای را که در سنت‌های فلسفی است، مانند ادعاهای رقیب جبر و اراده آزاد، ساختار و عاملیت، و ماهیت شناخت و نقش نظریه و... را حل نمی‌کند و یک روش‌شناس متعهد به یک فلسفه خاص حداقل برخی از تناقضات و مسائل حل نشده را می‌پذیرد، اما از آنجا که کارسپیکن از تئوری‌های متعددی استفاده می‌کند، تعداد تناقضات و ناهنجاری‌هایی که بایستی بپذیرد، به میزان قابل توجهی افزایش می‌یابد. توجه نهایی او متأثر از پراگماتیست رورتنی^۱ بوده است، و بنابراین به جای تلاش برای حل، آنها را به عنوان محرکی برای اینکه چگونه می‌توان از آنها به طور مولد در فرآیند تحقیق استفاده کرد، در نظر می‌گیرد.

در بررسی نکات ویژه کار کارسپیکن، رویکرد گام به گام روشن، معیارهای قوی مستدل و به خوبی تئوری شده برای افزایش دقت و نشان دادن اعتبار و همچنین انعطاف‌پذیری جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل داده‌ها و... به عنوان مواردی هستند که برای یک محقق تازه کار بسیار جذاب هستند. و این روش ویژه کارسپیکن فرصتی را برای به کارگیری طیف وسیعی از روش‌های جمع‌آوری داده‌ها، از عکاسی و رسانه‌های ترکیبی گرفته تا روش‌های تحلیل گفتمان ارائه می‌دهد و این بدان معناست که نه تنها محقق می‌تواند روش‌هایی را که ترجیح می‌دهد انتخاب کند، بلکه ممکن است رویکردی باشد که به احتمال زیاد بینش‌های جدید و جالبی را ایجاد می‌کند و می‌تواند به طور متفاوت برای پروژه‌های مختلف به کار گرفته شود.

منابع

گرگی، عباس؛ گودرزی، سعید. (۱۳۹۷). «درآمدی بر بنیان‌های فلسفی و روش‌شناختی مردم‌نگاری انتقادی با تأکید بر مردم‌نگاری انتقادی کارسپیکن»، *مجله جامعه‌شناسی ایران*، ۱۹ (۴)، ۱۷۲-۱۳۹. <https://doi.org/10.22034/jsi.2018.38240>

Agar, M. H. (1996). *The professional stranger: An informal introduction to ethnography* (2nd ed.). Academic Press.

Alston, W. P. (1956). Pragmatism and the theory of signs in Peirce. *Philosophy and Phenomenological Research*, 17(1), 79-88. <https://doi.org/10.2307/2104689>

Carspecken, P. F. (1991). *Community schooling and the nature of power: The battle for croxteth comprehensive*. Routledge.

Carspecken, P. F. (1999). There is no such thing as 'critical ethnography'. In A. Massey & G. Walford (Eds.), *Studies in educational ethnography* (Vol. 2). JAI Press.

¹. Rorty

- Carspecken, P. F. (2001). Critical ethnographies from Houston: Distinctive features and directions. In G. F. Walford (Ed.), *Critical ethnography and education*. Elsevier Science.
- Carspecken, P. F. (2004). Quality, quantity and the human sciences: The qualitative research movement and its implicit philosophical and methodological issues. Fourth Annual Interdisciplinary Conference on Qualitative Research, University of Michigan, USA.
- Carspecken, P., F., & Dennis, L. (2012). Basic Concepts in Critical Methodological Theory: Action, Structure and System within a Communicative Pragmatics Framework. In: Steinberg, S.R. & Cannella, G.S. (eds) *Critical Qualitative Research Reader*. New York: Peter Lang AG International Academic Publishers.
- Carspecken, P. F. (1996). *Critical ethnography in educational research: A theoretical and practical guide*. Routledge.
- Denzin, N. K. (2001). *Interpretive Interactionism* (2nd ed.). SAGE Publications.
- Denzin, N. K. (2011). *The Sage handbook of qualitative research* (4th ed.). Sage Publications.
- Dewey, J. (1929). *Experience and Nature*. La Salle, IL: Open Court.
- Fine, M. (1994). Distance and other stances: Negotiations of power inside feminist research in. In A. Gitlin (Ed.), *Power and Methods* (pp. 13–55). Routledge.
- Fortune, S. (2010) *A Critical Ethnography of Pupil Resistance to Authority: How Pupil and Teacher Identities Create Spaces of Resistance in the Contemporary School*. Master Thesis, Durham University. <http://etheses.dur.ac.uk/548/>
- Giddens, A. (1979). *Central problems in social theory: Action, structure and contradictions in social analysis*. Macmillan.
- Gorghi, A., & Goodarzi, S. (2018). An Introduction to Philosophical and Methodological Foundations of Critical Ethnography; Emphasizing Carspecken Critical Ethnography. *Iranian Journal of Sociology*, 19(4), 139-158. [In Persian]. <https://doi.org/10.22034/jsi.2018.38240>
- Hairon, S. (2008). *A Critical Ethnography of Teacher Development and Change in a Collaborative Group Setting to Improve Practice*. Ph.D. Thesis, University of Bath. Department of Education.
- Hardcastle, M.-A., Usher, K., & Holmes, C. (2006). Carspeckens Five-Stage Critical Qualitative Research Method: an Application to Nursing Research. *Qualitative Health Research*, 16, 151–161. <https://doi.org/10.1177/1049732305283998>
- Harrowing, J. N., Mill, J., Spiers, J., Kulig, J., & Kipp, W. (2010). Critical ethnography, cultural safety, and international nursing research. *International Journal of Qualitative Methods*, 9(3), 240–251. <https://doi.org/10.1177/160940691000900301>

- Jordans, S., & Yeomans, D. (1995). Critical ethnography: Problems in contemporary theory and practice. *British Journal of Sociology of Education*, 16(3), 389–408.
<https://doi.org/10.1080/0142569950160307>
- Lee, S., & Usher, K. (2007). Carspeckens Critical Approach as a Way to Explore Nursing Leadership Issues. *Qualitative Health Research*, 17(7), 994–999.
<https://doi.org/10.1177/1049732307306925>
- Marcus, G. E. (1995). Ethnography in/of the world system: The emergence of multi-sited ethnography. *Annual Review of Anthropology*, 24(1), 95–117.
<https://doi.org/10.1146/annurev.an.24.100195.000523>
- Noblit, G. W., Flores, S. Y., & Murillo, E. G. (2004). *Postcritical ethnography: Reinscribing critique*. Hampton Press.
- Quantz, R. A. (1992). On critical ethnography (with some postmodern considerations). In: M. D. LeCompte, W. L. Millroy, & J. Preissle (Eds.), *The Handbook of Qualitative Research in Education* (pp. 53-92). New York: Academic
- Schmidt, C. (2008). Henri Lefebvre Theory of the production of space: Towards a three-dimensional dialectic, In: Goonewardena K., Kipfer S., Milgrom R., Schmid C. (Eds.). *Space, difference, everyday life: Reading Henri Lefebvre*. London: Routledge.
- Smyth, W., & Holmes, C. (2005). Using Carspecken's critical ethnography in nursing research. *Contemporary Nurse*, 19(1–2), 65–74. <https://doi.org/10.5172/conu.19.1-2.65>
- Taylor, C., & Pippin, B. R. (1979). *Hegel and Modern Society*. Cambridge University Press.
- Thomas, J. (1993). *Doing Critical Ethnography*. SAGE Publications.
- Waks, L. J. (1998). Experimentalism and the flow of experience. *Educational Theory*, 48(1), 1–19.
<https://doi.org/10.1111/j.1741-5446.1998.00001.x>
- Willis, P. (1977). *Learning to Labour: how working-class kids get working-class jobs*. Saxon House 85(2), 311–330. <https://doi.org/10.1177/107769900808500206>